
In memoriam

Jan Coppens (1937-2000)

Iedereen die zich ooit heeft verdiept in de geschiedenis van de Belgische of Nederlandse fotografie kent de naam Jan Coppens. Hij was de eerste fotohistoricus die in Nederland en België de ontwikkeling van de fotografie op systematische en gedegen wijze onderzocht, een arbeid waar hij zijn levenswerk van maakte.

Jan Coppens studeerde aan de Akademie voor Industriële Vormgeving in Eindhoven, de Bayerische Staatslehranstalt für Fotografie in München en de Ecole du Louvre in Parijs. Als docent fotografie en fotografiegeschiedenis was hij verbonden aan St. Lucasschool in Brussel en de kunstacademies van Den Bosch en Breda. In tijdschriften als *Antiek*, *Spiegel Historiae*, *Brabantia*, *Foto*, *De Fotograaf* en het *Photohistorisch Tijdschrift* schreef Coppens talloze artikelen. In 1968 publiceerde hij zijn eerste boek, *Evolutie van de creatieve fotografie*. Hij gebruikte het pseudoniem Claude Magelhaes, misschien om zich te onderscheiden van zijn vader, de fotograaf en schrijver Martien Coppens. Zijn volgende boek, *Nederlandse fotografie. De eerste 100 jaar*, vormt nog steeds voor veel fotoliefhebbers een praktische introductie. Coppens combineerde dit boek met een tentoonstelling; een formule die hij zou blijven hanteren. Er volgden meer overzichtswerken over de fotografiegeschiedenis in België en Nederland. Daarnaast belichtte hij het oeuvre van specifieke fotografen, zoals Stijn Streuvels, Martien Coppens en Tinus Swinkels. Een enkele keer koos hij een thematische invalshoek met boeken over het groepsportret of de fotografie als propagandamedium. Het omvangrijkst waren zijn inventarisatieprojecten van negentiende-eeuwse fotografie in Nederland en België. Voor het eerst werd de vroege fotografie per geografische regio gedetailleerd in kaart gebracht, waarbij openbare particuliere collecties waren inbegrepen.

Toen Jan Coppens in de jaren zestig over oude foto's schreef, was de geschiedenis van de fotografie in Nederland en België vrijwel onontgonnen terrein. Ieder onderzoek was pionierswerk. Jan was ambitieus in de keuze van zijn projecten, maar deskundig en nauwkeurig in zijn uitvoering. Vanwege zijn expertise als fotograaf, fotohistoricus en -verzamelaar deed men geregeld een beroep op zijn deskundigheid, ook na de institutionalisering van de fotografie in de jaren zeventig. In die jaren werd in Antwerpen het Museum voor Fotografie gevestigd en in Leiden het Documentatiecentrum voor Fotografie in het Prentenkabinet van de Universiteit

Leiden. Hij jureerde op fototentoonstellingen, had zitting in de aankoopcommissie van het Antwerpse museum, was lid van de European Society for the History of Photography en organiseerde diverse projecten voor het Brabants Fotoarchief.

Ik leerde Coppens' werk kennen tijdens mijn studie kunstgeschiedenis. Met name *De bewogen Camera* wekte mijn interesse voor fotografie. Ik was dan ook enthousiast toen Jan me begin 1994 vroeg deel te nemen aan de inventarisatie van negentiende-eeuwse fotografie in Noord-Brabant. Vier jaar lang werkten we samen aan de tentoonstelling en het boek *Het licht van de negentiende eeuw*. Jan bleek gedurende zijn loopbaan een eigen methode te hebben ontwikkeld. Hij was een solist die zeer eigenzinnig te werk kon gaan. We hadden soms verhitte discussies wanneer onze ideeën niet met elkaar overeenkwamen. Desondanks vonden we een productieve samenwerkingsvorm. Het was dan leerzaam en inspirerend om tijdens onze vergaderingen, bij de broodjes van Agnes in Eindhoven of bij een Van der Valk-lunch in Vught, over fotografie te discussiëren. Om elkaar te vertellen over verrassende fotovondsten – Jan kon lyrisch zijn over een technisch perfecte foto van een spoorbrug in aanbouw – of over een veelbelovende ontmoeting met een fotoverzamelaar. We bedachten een strategie om een weerbarstige archiefbeheerder te overreden of spraken elkaar moed in wanneer de verstrekking van subsidies moeizaam verliep.

Jan was onvermoeibaar bij zijn indrukwekkend lobbywerk. Had hij eenmaal een project in gedachten, dan was zijn vastberadenheid om het benodigde geld bijeen te krijgen ongekend. Fondsbeheerders, gemeenten, bedrijven en boekverkopers schreef hij aan of bezocht hij persoonlijk.

Soms zag hij het somber in. Nog geen jaar voordat *Het licht* ter perse ging, liet hij me met gevoel voor drama weten: 'We staan op de rand van de afgrond.' Echter, Jans energie en volharding stonden garant voor het slagen van zijn plannen. Of het nu de financiering van een project betrof of de voltooiing van zijn laatste boek, kort voor zijn overlijden: Jan Coppens was zo vindingrijk als Tom Poes, uiteindelijk bracht hij zijn avonturen steeds tot een goed einde.

Marga Altena